

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΤΜΗΜΑ
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
& ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ**

Ερ. Φ.: 9

Ταχ. Δ/ση: Μπουμπουλίνας 20-22
Ταχ. Κώδ : 106 82
Τηλέφωνο : 2131322-362, 363, 368
Fax : 210-82.01.426
Email : atneke@culture.gr

**ΠΡΟΣ: Βουλή των Ελλήνων
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων και Αίτησης
Κατάθεσης Εγγράφων**
ΚΟΙΝ: 1. Βουλευτή κ. Γιάννη Βαρουφάκη
2. Βουλευτή κα Μαρία Απατζίδη
3. Βουλευτή κ. Κρίτων Αρσένη
4. Βουλευτή κ. Κλέων Γρηγοριάδη
5. Βουλευτή κ. Γιώργο Λογιάδη
6. Βουλευτή κα Φωτεινή Μπακαδήμα
7. Βουλευτή κα Σοφία Σακοράφα

Θέμα: Απάντηση στη με αριθμό πρωτοκόλλου 139/6.10.2022 Ερώτηση με θέμα: «Αναπομπή στη βουλή του νόμου υπ' αριθμ.4968/2022, ΦΕΚ 172/Α/9-9-2022 με τίτλο «Κύρωση της συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, του Μητροπολιτικού Μουσείου Τέχνης της Νέας Υόρκης και του Ινστιτούτου Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού του Ντελαγουέρ» για επανεξέταση της υπόθεσης και διερεύνηση των πεπραγμένων του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο παραχωρεί εθνικούς θησαυρούς άκριτα εκθέτοντας τη χώρα διεθνώς».

Σε απάντηση της με αριθμ. πρωτοκόλλου 139/6.10.2022 Ερώτησης των Βουλευτών κ.κ. Γιάννη Βαρουφάκη, Μαρίας Απατζίδη, Κρίτων Αρσένη, Κλέων Γρηγοριάδη, Γιώργου Λογιάδη, Φωτεινής Μπακαδήμα και Σοφίας Σακοράφα και σε ό,τι αφορά το ΥΠ.ΠΟ.Α., σας γνωρίζουμε τα εξής:

Την 8.9.2022 κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων συμφωνία μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του πολιτιστικού ινστιτούτου της πολιτείας Ντελαγουέρ Η.Π.Α. με την επωνυμία «Hellenic Ancient Culture Institute, Inc» (Ινστιτούτο Αρχαιοελληνικού Πολιτισμού), του Μουσείου της Νέας Υόρκη Η.Π.Α. με την επωνυμία «Metropolitan Museum of Art» (Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης) και του ελληνικού μουσείου της Αθήνας με την επωνυμία «Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης». Με τη συμφωνία αυτή εξασφαλίστηκε η αναγνώριση της αποκλειστικής ιδιοκτησίας του Ελληνικού Κράτους και η επιστροφή στην Ελλάδα 161 αρχαιοτήτων του Κυκλαδικού Πολιτισμού που βρίσκονταν σε ιδιωτική συλλογή στη Νέα Υόρκη.

Η ύπαρξη των εν λόγω αρχαιοτήτων ήταν εντελώς άγνωστη στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Έως και σήμερα, οι υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού δεν διαθέτουν κανένα έγγραφο ή άλλο στοιχείο σχετικά με το ότι οι αρχαιότητες έχουν εξαχθεί από την Ελλάδα, ούτε σχετικά με το εάν διακινήθηκαν μέσω άλλων χωρών έως να φτάσουν στη Νέα Υόρκη. Αυτό που, ωστόσο, επιβεβαιώθηκε από τον έλεγχο είναι ότι καμία από τις 161 αρχαιότητες της συλλογής δεν αποτελεί κλεμμένο μνημείο από αρχαιολογικό χώρο, μουσείο, έκθεση ή αποθήκη στην Ελλάδα. Επιπλέον επισημαίνεται ότι, έως και σήμερα, ουδεμία

πληροφορία έχει περιέλθει σε γνώση του Υπουργείου για οποιαδήποτε έρευνα, δικαστική εκκρεμότητα ή άλλη ενέργεια εκ μέρους οποιασδήποτε αστυνομικής ή εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής, είτε στην Ελλάδα είτε στην αλλοδαπή, η οποία να σχετίζεται με οποιαδήποτε από τις εν λόγω 161 αρχαιότητες.

Η εν λόγω συλλογή παραδόθηκε από τον συλλέκτη προς το προαναφερθέν πολιτιστικό ινστιτούτο στη Νέα Υόρκη, ως δωρεά, με τον όρο να μεριμνήσει το ινστιτούτο για την έκθεσή της στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης (MET). Με τη συμφωνία, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού δήλωσε και τα λοιπά συμβαλλόμενα μέρη αποδέχθηκαν και αναγνώρισαν ότι το Ελληνικό Κράτος είναι ο ανέκαθεν αποκλειστικός ιδιοκτήτης του συνόλου των 161 αρχαιοτήτων ανεξαιρέτα, αδιάκριτα και χωρίς καμία υποχρέωσή εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσίου να αποδείξει ζητήματα, που τίθενται ως αποδεικτέα εκ μέρους του διεκδικούντος κράτους στις περιπτώσεις δικαστικής εμπλοκής, ήτοι ότι κάθε μια από τις 161 αρχαιότητες εξήλθε από ελληνικό έδαφος, καθώς και τον συγκεκριμένο χρόνο και τόπο εξαγωγής. Στο ίδιο κυριαρχικό πλαίσιο και χωρίς να υποχρεωθεί το Ελληνικό Κράτος να αποδείξει κανένα από τα ανωτέρω ζητήματα, το Υπουργείο όρισε και όλα τα συμβαλλόμενα μέρη αποδέχθηκαν ότι οι αρχαιότητες οφείλουν να επιστρέψουν και θα επιστρέψουν στην Ελλάδα, ως την ιδιοκτήτρια Χώρα αυτών. Η προηγούμενη έκθεσή τους στο MET μπορεί να επιτραπεί, μόνο υπό τον όρο ότι θα υπάρξει σαφής αναγνώριση και δήλωση προς το διεθνές κοινό ότι και οι 161 αρχαιότητες ανήκουν στο Ελληνικό Κράτος και δανείζονται από αυτό για να εκτεθούν σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα του MET, με στόχο την προβολή του Κυκλαδικού πολιτισμού. Με την ίδια συμφωνία, το Υπουργείο ζήτησε και όλα τα μέρη αποδέχθηκαν ότι η πρώτη παγκόσμια προβολή της συλλογής θα λάβει χώρα στην Ελλάδα, ως πατρίδα και ιδιοκτήτρια των αρχαιοτήτων. Ενόψει του όρου αυτού, επελέγησαν 15 αρχαιότητες της συλλογής, οι οποίες ήδη έφτασαν στην Αθήνα με αποκλειστική δαπάνη του MET και θα εκτεθούν στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης για διάστημα ενός έτους. Όπως προκύπτει σαφώς από τη συμφωνία, η έκθεση της συλλογής στο MET, ως δάνειο από τον ιδιοκτήτη αυτής, δηλαδή το Ελληνικό Δημόσιο, έχει συνολική διάρκεια 25 ετών, όμως, η σταδιακή επιστροφή της θα αρχίσει ήδη μετά τον 10ο χρόνο της έκθεσης, με σταδιακές ανά πενταετία οριστικές επιστροφές αρχαιοτήτων στην Ελλάδα.

Ειδικότερα, επί των ερωτημάτων που τίθενται, επισημαίνονται τα εξής:

Στις περιπτώσεις ανάκτησης πολιτιστικών αγαθών κατόπιν οικειοθελούς παράδοσης ή διαπραγματεύσεως, δεν συγκροτείται επιτροπή αξιολόγησης της αυθεντικότητας του αγαθού. Κατά την πάγια αντίληψη των σύγχρονων αναπτυσσόμενων κρατών με ιδιαίτερο πολιτιστικό υπόβαθρο, όπως η Ελλάδα, η ανάκτηση των αγαθών που τους ανήκουν βαίνει αναμφισβήτητα υπέρ των εθνικών συμφερόντων. Και αυτό ανεξάρτητα από τη «χρηματική τους αποτίμηση».

Η «κατοχή» ενός αντικειμένου είναι νομικός όρος, όλως διάφορος της κυριότητας, αλλά και της νομής. Η κατοχή αφορά αποκλειστικά στο φυσικό εξουσιασμό, που ασκεί επί του αντικειμένου, το πρόσωπο που τελεί σε τοπική σχέση με το αντικείμενο. Στην προκειμένη περίπτωση, κατά το χρόνο κατάρτισης της συμφωνίας, η συλλογή βρισκόταν ήδη στην κατοχή του προαναφερθέντος πολιτιστικού ινστιτούτου, λόγω της δωρεάς και της παράδοσής της από τον ιδιώτη συλλέκτη προς το ινστιτούτο. Συνεπώς, με τη συμφωνία που είναι ήδη νόμος του Κράτους, το Υπουργείο Πολιτισμού δεν «εκχώρησε κατοχή» στο ινστιτούτο, αλλά επέτρεψε την ήδη υφιστάμενη νομίμως, κατά το δίκαιο των ΗΠΑ, ορίζοντας πολύ συγκεκριμένα ότι την επιτρέπει αποκλειστικά, προκειμένου το πολιτιστικό ινστιτούτο να μεριμνήσει για τις μετακινήσεις της συλλογής (αρχικά έκθεση στην Αθήνα, εν συνεχεία έκθεση στο MET, ως δάνειο, και τελικά οριστική επιστροφή στην Ελλάδα και έκθεση στα ελληνικά μουσεία, όπως θα αποφασίσει το Υπουργείο κατόπιν γνωμοδότησης του ΚΑΣ). Η εξαντλητική απαρίθμηση των ενεργειών, που επιτρέπει το Υπουργείο στο ινστιτούτο στο πλαίσιο και στο χρόνο της κατοχής που του επέτρεψε, σε συνδυασμό με την επιβάρυνση του MET με το συνολικό κόστος μεταφοράς και ασφάλισης, προφανώς δεν αποτελεί «οικονομική επιβάρυνση και ζημία του Δημοσίου».

Η εφαρμογή της διεθνούς και ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς προϋποθέτει ένα πλήθος αποδεικτικών στοιχείων, όπως λεπτομερείς πληροφορίες για τον χρόνο, τον τρόπο και τις ειδικές συνθήκες κατά τις οποίες έλαβε χώρα η παράνομη εξαγωγή ενός υπό διεκδίκηση αντικειμένου, τα οποία τις περισσότερες φορές δεν είναι διαθέσιμα. Κατά συνέπεια, η νομική διεκδίκηση των αντικειμένων που δεν έχουν τις ανωτέρω προϋποθέσεις καθίσταται από ιδιαιτέρως δυσχερής έως αδύνατη. Πολιτική του Υπουργείου Πολιτισμού και πάγια επιδίωξή του είναι να επιτυγχάνεται η τήρηση των διαφορών με φορείς του εξωτερικού ως προς τη διεκδίκηση αρχαιοτήτων που εντοπίζονται στην αλλοδαπή με εξωδικαστικές διαδικασίες. Η συνήθης πολιτική συνίσταται σε διεξαγωγή εξωδικαστικών διαδικασιών και όχι σε προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων. Και τούτο διότι μία διεκδίκηση μέσω της δικαστικής οδού, πέραν του ότι είναι εξαιρετικά χρονοβόρα και κοστοβόρα, απαιτεί αδιάσειστες αποδείξεις τόσο για την ελληνική προέλευση των αντικειμένων όσο και για την παράνομη διακίνησή τους από ελληνικό έδαφος σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ακόμα και στην περίπτωση των κυκλαδικών αρχαιοτήτων των οποίων δεν αμφισβητείται η ελληνικότητα, εντούτοις, η δεύτερη συνθήκη δεν είναι αυταπόδεικτη. Δεν είναι αυταπόδεικτο το πότε διακινήθηκαν παράνομα από το ελληνικό κράτος. Για τον λόγο αυτό, η δικαστική διεκδίκηση αποφεύγεται στις περιπτώσεις που είναι ορατή εξωδικαστική λύση. Εν προκειμένω, λοιπόν, ουδείς νόμος παραβιάστηκε, ουδεμία νόμιμη διαδικασία παρακάμφθηκε.

Η συλλογή ανήκει στην ιδιοκτησία του Ελληνικού Κράτους και ουδέποτε εκχωρήθηκε η νομή των 161 αρχαιοτήτων σε οποιονδήποτε, καθώς ρητά αναφέρεται στη συμφωνία, ήδη νόμο του Κράτους, ότι το Ελληνικό Δημόσιο είναι ο αποκλειστικός κύριος και νομέας και των 161 αρχαιοτήτων. Η συλλογή εντοπίστηκε ευρισκόμενη στη Νέα Υόρκη. Με τη συμφωνία δεν ετέθη ζήτημα «εξαγωγής» της και εφαρμογής της ΚΥΑ (Β' 455/2004), η οποία αφορά στη «Διαδικασία εξαγωγής-αποστολής από την ελληνική επικράτεια πολιτιστικών αγαθών». Ομοίως, δεν τίθεται ζήτημα δήμευσης κατόπιν παράνομης εξαγωγής.

Όπως ρητά και με απόλυτη σαφήνεια προκύπτει από τη συμφωνία, 15 αντικείμενα της συλλογής θα εκτεθούν στην Αθήνα, στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, για διάρκεια ενός έτους. Οι ελληνικές αρχαιότητες είναι κατά τον αρχαιολογικό νόμο, πράγματα εκτός συναλλαγής και ο δανεισμός τους στο πλαίσιο της εξωστρεφούς μουσειακής πολιτικής του Κράτους δεν γίνεται ποτέ έναντι μισθώματος αυτών. Το τέλος υπέρ ΟΔΑΠ που προβλέπει το άρθρο 46 του ν. 4858/2021 αφορά την παραγωγή απεικονίσεων κινητών μνημείων, που βρίσκονται σε μουσεία ή συλλογές του Υπουργείου Πολιτισμού και όχι στα αγαθά που βρίσκονται σε περιοδική έκθεση στην αλλοδαπή (πρ. 4Δ του άρθρου).

Σύμφωνα με δημοσίευμα, ιδιώτης αρχαιολόγος δήλωσε ότι έχει στην κατοχή του και χρησιμοποιεί τις φωτογραφίες που κατέσχεσαν οι Ιταλικές αστυνομικές αρχές σε έφοδο που πραγματοποίησαν κατά Ιταλού αρχαιοπώλη και ότι, σε μια από αυτές τις φωτογραφίες απεικονίζεται ένα ειδώλιο που, κατά τη γνώμη του, είναι το ίδιο με ένα ειδώλιο από τα 161 της συλλογής. Ο εν λόγω αρχαιοπώλης καταδικάστηκε στην Ελλάδα για υπεξαίρεση αρχαιοτήτων, τα οποία επίσης κατασχέθηκαν από τις Ιταλικές δικαστικές αρχές. Επί του ζητήματος σημειώνονται τα κάτωθι:

Το Υπουργείο Πολιτισμού δεν είναι σε θέση να επιβεβαιώσει εάν ο εν λόγω ιδιώτης αρχαιολόγος κατέχει πράγματι το κατεσχημένο αρχείο, με ποιόν τρόπο και υπό ποια ιδιότητα, ούτε αν η φωτογραφία που επικαλείται προέρχεται από το αρχείο αυτό, ούτε εάν είναι αυθεντική. Αυτό που μπορεί να βεβαιώσει είναι ότι το φωτογραφικό αρχείο του αρχαιοπώλη που κατέσχεσε η Ιταλική αστυνομία απετέλεσε ανακριτικό υλικό, που δόθηκε επίσημα και θεσμικά προς τις ελληνικές κρατικές αρχές. Στο εν λόγω αρχείο που διαθέτει επίσημα και θεσμικά το Υπουργείο δεν περιλαμβάνεται η φωτογραφία που επικαλείται ο ιδιώτης αρχαιολόγος. Σημειώνεται ότι οι Ιταλικές αρχές έχουν κατ' επανάληψη τονίσει προς το Υπουργείο ότι το φωτογραφικό αρχείο αποτελεί κατεσχημένο υλικό για το οποίο ισχύει το δικαστικό απόρρητο.

Στη συνέντευξή του, ο ως άνω ιδιώτης αρχαιολόγος δεν επικαλείται ότι από τα χέρια του Ιταλού αρχαιοπώλη, πέρασε ένα ειδώλιο της συλλογής, αλλά ότι (πέρασε από τα χέρια

του αρχαιοπώλη) μια φωτογραφία αυτού του ειδωλίου. Ο ιδιώτης αρχαιολόγος δεν γνωρίζει και δεν υποστηρίζει ότι ο αρχαιοπώλης είχε οπωσδήποτε αγοράσει και διακινήσει το ειδώλιο της φωτογραφίας, ούτε ότι αυτό δεν συνοδευόταν από νόμιμους τίτλους, και ότι συνδέεται με αρχαιοκαπηλική ή άλλη παραβατική δράση του αρχαιοπώλη. Ωστόσο, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού γνωρίζει και είναι σε θέση να βεβαιώσει ότι το εν λόγω ειδώλιο δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αρχαιοτήτων που κατέσχεσαν οι Ιταλικές αρχές εις χείρας του αρχαιοπώλη και ούτε στον κατάλογο των αρχαιοτήτων, τα οποία κρίθηκαν ως προϊόντα λαθρανασκαφής από τα ελληνικά δικαστήρια και για τα οποία καταδικάστηκε ο Ιταλός αρχαιοπώλης.

Επισημαίνεται ότι η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του Υπουργείου προέβη σε έλεγχο και των 161 αντικειμένων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ουδέν από τα αντικείμενα της συλλογής Stern ταυτίζεται με αντικείμενο που περιλαμβάνεται στα αρχεία κλαπέντων/ υπεξαιρεθέντων πολιτιστικών αγαθών που τηρούνται στην εν λόγω Διεύθυνση. Μέχρι σήμερα κανένα στοιχείο δεν έχει έρθει σε γνώση της εν λόγω Διεύθυνσης από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου το οποίο να διαφοροποιεί τα ανωτέρω - δεν έχει υπάρξει ενημέρωση ότι κάποιο από τα αντικείμενα αναγνωρίζεται ως κλαπέν ή υπεξαιρεθέν από μουσείο, αποθήκη, συλλογή ή μνημείο και το οποίο για οιονδήποτε λόγο δεν είχε συμπεριληφθεί μέχρι σήμερα στις βάσεις κλεμμένων ή υπεξαιρεθέντων έργων της Διεύθυνσης.

Τέλος, σύμφωνα με τα εταιρικά έγγραφα του ινστιτούτου, που βρίσκονται κατατεθειμένα στη Βουλή των Ελλήνων, το εν λόγω νομικό πρόσωπο δεν είναι εταιρεία, δηλαδή δεν ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα, δεν επιτρέπεται να αποφέρει κέρδος και δεν έχει μετόχους. Είναι ινστιτούτο αμιγώς πολιτιστικό, που έχει ιδρυθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία των ΗΠΑ και διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο είναι υποχρεωτικά άμισθο και στο οποίο μετέχουν τρεις Έλληνες και δύο Αμερικανοί πολίτες. Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού δεν διαθέτει στοιχεία για να επιβεβαιώσει, αν ο συμμετέχων στο Διοικητικό Συμβούλιο του ινστιτούτου, Αμερικανός πολίτης είναι γιος του συλλέκτη. Ούτε εξάλλου είναι αρμοδιότητα των ελληνικών αρχών, η αξιολόγηση του φορολογικής νομοθεσίας της Αμερικής. Αυτό που μπορεί, ωστόσο, να βεβαιώσει το Υπουργείο είναι, ότι σύμφωνα με τα εταιρικά έγγραφα, σκοπός του ινστιτούτου είναι η προβολή του αρχαιοελληνικού πολιτισμού στην αλλοδαπή, οι δράσεις του οφείλουν να υπακούουν στην ελληνική νομοθεσία και οποιαδήποτε ενέργειά του σχετικά με ελληνικές αρχαιότητες, απαγορεύεται να υλοποιηθεί, αν δεν έχει λάβει προηγουμένως, έγκριση από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού. Σύμφωνα με ρητές προβλέψεις του καταστατικού του ινστιτούτου, οι οποίες δεν επιτρέπεται να τροποποιηθούν ουδέποτε στο μέλλον, οι αποφάσεις του ινστιτούτου υποχρεωτικά λαμβάνονται πάντοτε από την πλειοψηφία του Διοικητικού Συμβουλίου (απαιτούνται δηλαδή ψήφοι 3 μελών του πενταμελούς Δ.Σ.), η δε πλειοψηφία αυτή υποχρεωτικά θα ορίζεται πάντοτε από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, το οποίο συνιστά ελληνικό μουσείο, εποπτευόμενο από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Όπως είναι προφανές, το εν λόγω αμιγώς πολιτιστικό και μη κερδοσκοπικό ινστιτούτο λειτουργεί αναμφισβήτητα υπέρ των πολιτιστικών συμφερόντων της Ελλάδας, όπως, εξάλλου, ήδη αποδείχθηκε με την επίμαχη συμφωνία, με την οποία αναγνώρισε ότι το Ελληνικό Δημόσιο είναι ο αποκλειστικός ιδιοκτήτης του συνόλου της συλλογής.

Κατόπιν των ανωτέρω, σαφώς αποδεικνύεται ότι το σύνολο των ενεργειών του Υπουργείου υπήρξε καθόλα νόμιμο με αποκλειστικό κριτήριο την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων, τα οποία ταυτίζονται με την επιστροφή των αρχαιοτήτων στην πατρίδα τους.

Η Υπουργός
Πολιτισμού και Αθλητισμού
ΛΙΝΑ ΜΕΝΔΩΝΗ

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Γενικού Γραμματέα Πολιτισμού
2. ΓΔΑΠΚ
3. ΔΤΠΠΑ